

Växande hål i välfärdsnätet

Poverty watch 2020

**Det existerar en reell fattigdom i Sverige.
Nästan 2 miljoner människor är berörda.
Den kan inte längre förbises,
utan måste hanteras av samhället.
Framförallt av ansvariga –
politiker och myndigheter.**

Denna rapport syftar till att visa på såväl fakta som erfarenheter och upplevelser vi möter kring fattigdom, och till att ge förslag till åtgärder och lösningar. Utgångspunkten är våra medlemmars och deltagares upplevelse av ekonomiska, sociala och fysiska/psykiska problem kopplade till fattigdom. Brukarens upplevelse av insatser är helt avgörande för att identifiera de åtgärder som behövs för att bekämpa fattigdom och som ger effekt.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Tala om fattigdom!.....	4
Så mäts fattigdom.....	5
Fattigdom över tid.....	6
Vilka är fattiga.....	6
Fattiga som inte syns alls.....	6
Fattig i Sverige i förhållande till EU-27.....	7
Hur många är fattiga.....	7
3. Fattigdom i Sverige: problem och utmaningar.....	7
Fattigdomen har blivit mer synlig.....	7
4. Upplevelser av fattigdomsproblem och dess konsekvenser.....	8
a. Att hamna mellan stolar – byråkrati och motstridiga regelverk.....	8
Många hinder på vägen till hjälp.....	9
Motstridig tillämpning av regelverk.....	9
b. Svårt att nå socialtjänst och samhällsservice.....	10
c. För låga ersättnings- och bidragsnivåer särskilt vid långvariga ekonomiska stödinsatser.....	12
d. Brist på bostad och därmed svårigheter till rehabilitering och arbetssökande.....	14
e. Bristen på arbete, tillräcklig arbetstid och möjligheter till anpassning.....	17
f. Den växande psykiska ohälsan förstärker fattigdomen.....	18
g. Svårigheterna och utsattheten att leva som asylsökande och migrant.....	18
h. Konsekvenser av covid-19-pandemin.....	19
5. Andra områden som påverkar fattigdomen.....	23
Sjuk-och tandvård.....	23
Rätten till finansiella tjänster, -finansiell inkludering.....	23
6. Åtgärder för att bekämpa fattigdom.....	24
Det behövs en tydlig strategi för att bekämpa fattigdom.....	24
Handlingsplan för att bekämpa fattigdom.....	25
Källor:.....	27
Bilaga 1.....	28
Definitioner för fattigdom.....	28
Bilaga 2.....	30
Vad innebär ekonomiskt bistånd.....	30
Bilaga 3.....	31
Ett axplock försörjningsstödsberättelser från sommaren 2020.....	31

1. Inledning

EAPN Sverige är en självständig del av det europeiska nätverket för att bekämpa fattigdom och social utestängning, European Anti-Poverty Network. EAPN Sverige består av ett 40 tal organisationer på lokal, regional och nationell nivå som arbetar mot fattigdom och socialt utanförskap, genom aktiviteter i form av praktiskt och socialt stöd och gemenskap samt opinionsbildning. Huvuddelen av våra medlemmar och deltagare har egna erfarenheter av ekonomiskt och/eller socialt utanförskap.

Vi kan dagligen konstatera att fattigdom och utanförskap växer i Sverige. Den pågående covid-19-pandemin bidrar också till den utvecklingen. Det är en upplevelse som också återspeglar sig i aktuell statistik från bl.a. Eurostat. Sverige är ett av de få länder inom EU där risk för fattigdomen och social utestängning ökar. Men det är för många ett delvis osynligt problem.

Denna rapport syftar till att visa på såväl fakta som erfarenheter och upplevelser vi möter kring dessa frågor, och till att ge förslag till åtgärder och lösningar. Rapporten är också en del av den gemensamma kartläggningen av fattigdomssituationen i Europa som görs av EAPN. Fokus är på våra medlemmars och deltagares upplevelse av ekonomiska, sociala och fysiska/psykiska problem. Som underlag har vi utgått från de problem och diskussioner vi möter i våra verksamheter samt i den dialogprocess vi genomför varje år för att ge människor med egna erfarenheter av fattigdom och social utestängning möjlighet att själva lyfta problem och föreslå lösningar. Citaten i rapporten är hämtade från årets dialogprocess. Brukarens upplevelse av stödinsatser är helt avgörande för att identifiera de åtgärder som behövs och som ger avsedd effekt.

Sammanfattningsvis handlar det om att det existerar en reell fattigdom i Sverige som inte längre kan negligeras, utan som måste hanteras av samhället, framförallt ansvariga politiker och myndigheter.

2. Tala om fattigdom!

Det finns en verklig fattigdom i Sverige. Det är hög tid att inse att detta inte är ett fristående problem utan i hög grad kopplat till faktorer som kön, ålder, utbildning, anknytning till arbetsmarknaden och om man är utrikes född eller inrikes född. Det handlar också om att trilla mellan stolarna och inte få det man har rätt till. Men det värsta är att fattigdomen i långa stycken är osynlig för makthavare, både politiker och tjänstemän. Om man vill kan man kalla det för en blind fläck. Det går inte att hantera fattigdomsproblem om man inte samtidigt hanterar de bakomliggande orsakerna. Beroende på hur man mäter och vilka

begrepp man använder har Sverige både en låg och en hög andel fattiga. Eftersom fattigdom kan definieras och mätas på olika sätt finns det utrymme för olika intressen i samhället att använda och lyfta fram den information som passar de egna syftena bäst för att synliggöra eller osynliggöra problemen. Vi måste därför vara tydliga med vad vi diskuterar, absoluta tal eller relativa förhållanden. Det är också viktigt att välja och utgå från vedertagna och definierade begrepp när vi diskuterar.

Så mäts fattigdom

I den här rapporten har vi huvudsakligen utgått från statistik för 2019 från Eurostat (EU:s statistikmyndighet) och SCB (Statistiska Centralbyrån). I bilaga 1 redogör vi för de olika definitioner som finns beskrivna nedan inom statistikområdet ”fattigdom”.

Fattigdom mäts utifrån:

Allvarlig materiell fattigdom

Allvarlig materiell fattigdom är verkligheten för nästan 2 % av Sveriges befolkning. Det innebär att 184 000 personer lever i sådana omständigheter att de kanske inte kan sätta mat på bordet varje dag eller att man inte klarar andra nödvändiga kostnader.

Materiell och social fattigdom

Materiell och social fattigdom är en ny indikator som EU tagit fram för att ersätta måttet allvarlig materiell fattigdom (se även förklaring i bil 1). Syftet är att kunna fånga också den sociala dimension som fattigdom innebär, genom att också inkludera möjligheterna till socialt umgänge.

Det handlar exempelvis om att inte kunna betala oförutsedda utgifter, att inte ha råd med tillräcklig uppvärmning av bostaden eller att inte kunna betala skulder inom utsatt tid. Det handlar också om att inte kunna delta i sociala aktiviteter som kostar pengar, såsom att dela en måltid med släkt och vänner minst en gång i månaden eller kunna lägga pengar på nöjesaktiviteter. För Sveriges del berör det ca 400 000 människor, dvs 4% av befolkningen. I Sverige är materiell och social fattigdom vanligast bland de som är arbetslösa, andelen är 21 procent av de arbetslösa, jämfört med 2 procent av de som arbetar. Det är även vanligare att utrikes födda lever under dessa förutsättningar jämfört med inrikes födda, 11 procent jämfört med knappt 2 procent.

Absolut fattigdom

Absolut fattigdom kan också beskrivas med termerna ”**låg inkomststandard**” och ”**absolut fattigdomsgräns**”. Gränsen för absolut fattigdom brukar jämföras med en inkomst motsvarande nivån för försörjningsstöd. Drygt en halv miljon människor, 570 000 eller 6% av befolkningen lever i absolut fattigdom i Sverige.

Risk för fattigdom/relativ fattigdom

Risk för fattigdom kallas även relativ fattigdom eller ”**låg ekonomisk standard**”. Med det menas att ha under 60 % av landets medianinkomst. För 2019 innebar en månadsinkomst på 12 248 kronor efter skatt inklusive eventuella bostadstillägg detsamma som risk för fattigdom. Cirka 1,7 miljoner människor, 17,1 % i Sverige, lever med risk för fattigdom.

Risk för fattigdom och social utestängning

Drygt 1,9 miljoner människor i Sverige eller 19 % lever med **risk för fattigdom och social utestängning**. Det innebär att man uppfyller någon av kriterierna för allvarlig materiell fattigdom, relativ fattigdom eller att förvärvsarbetet är mindre än 20%. Under den senaste 10-årsperioden har denna andel ökat.

Fattigdom över tid

Under en tioårsperiod har fattigdomen i Sverige ökat. Det är konsekvenserna av medvetna politiska förändringar i välfärdssystemen som har genomförts under perioden. Att 1,8 miljoner, dvs nära en femtedel, lever i eller med risk för fattigdom är inte anständigt i ett välfärdsland som Sverige. Tyvärr kan vi konstatera att detta problem inte uppmärksammas i tillräcklig hög grad. Orsakerna till den ökande fattigdomen måste bekämpas. Alla, inte bara ett fåtal, måste få del av välfärden.

Vilka är fattiga

De grupper av människor som i förhållande till befolkningen i övrigt ofta är fattiga är de som är beroende av samhället för sin försörjning. Bland **arbets sökande är exempelvis 21% fattiga**, jämfört med 2 % av de som förvärvsarbetar. I gruppen inrikes födda är knappt 2 % fattiga medan bland de som är utrikesfödda är 11 % fattiga, dvs var tionde utrikes född person i Sverige har små ekonomiska omständigheter. **I gruppen som är född utanför EU var fattigdomen än mer utbredd, 39%**. Bland den grupp som är född i Sverige och inte har migrerat i en tidigare generation märks fattigdomen mest bland unga vuxna (som inte har hunnit etablerat sig på arbetsmarknaden), ensamstående med barn, kvinnliga pensionärer och änkor. Det är alltså klass, kön och etnicitet som ökar risken för fattigdom.

Det finns också de som lever i fattigdom för att de inte känner till vad och till vilken myndighet man ska söka stöd hos.

Fattiga som inte syns alls

En grupp fattiga som alltmer tar plats i det offentliga rummet är papperslösa och EU-migranter. De uppehåller sig i Sverige utan att ha en folkbokföringsadress och finns därför inte med i den officiella statistik som SCB publicerar. De människor som inte har ett stadigvarande hem, jobbar svart eller av annan anledning ”håller sig undan”, syns inte heller i den officiella statistiken. Det gör att antalet människor som är fattiga i Sverige är högre än offentlig statistik visar.

Fattig i Sverige i förhållande till EU-27.

Om vi jämför Sverige med andra länder inom EU har Sverige en låg grad av materiell fattigdom, lägst i EU när det gäller allvarlig materiell fattigdom, knappt 2%. Sverige har också tillsammans med Finland och Nederländerna lägst andel, ca 4% vardera, avseende materiell och social fattigdom.

Tittar man på den relativa, inkomstrelaterade fattigdomen, dvs att man har en lön under medel- eller medianinkomsten, är siffrorna betydligt högre. Sverige ligger då närmare medelvärdet för Europa. Det är 16% som räknas som relativt fattiga. Andelen är ännu högre när det gäller risk för fattigdom och social utestängning. Det är nästan en femtedel, 19%, av befolkningen som lever med den risken och andelen växer. Sverige är som Eurostat påpekar ett av de få länder i EU där denna fattigdom växer. Skillnaderna i inkomst mellan inrikes och utrikes födda är också väsentligt större här än snittet i EU. Ungefär 11 procent av de som är födda i Sverige jämfört med hela 39 % av de som är födda utanför EU har en inkomst efter skatt under gränsen för risk för fattigdom.

Hur många är fattiga

Sveriges totala folkmängd var i september 2020 10,4 miljoner. Beroende på hur man räknar är mellan en halv miljon till knappt 2 miljoner eller fler fattiga i Sverige. Hur man än väljer att räkna så blir slutsatsen att det är oacceptabelt många.

Vi måste gemensamt se till att antalet personer i fattigdom inte ökar utan minskar. EAPN Sverige har förslag på hur det ska gå till. Läs mer i avsnitt 6 om konkreta åtgärder för att minska fattigdomen.

3. Fattigdom i Sverige: problem och utmaningar

Fattigdom är en samhällsjukdom som orsakar stort mänskligt lidande. Den ekonomiska situationen färgar hela livet. Forskningen visar att ekonomisk utsatthet ökar riskerna för ohälsa, ett sämre socialt liv, sämre skola och uppväxtvillkor för barn och ungdomar, men också överskuldsättning och ett minskat engagemang och en minskad tilltro till samhället och politiken. Detta är också något vi dagligen får bekräftat i våra verksamheter och i mötet med våra medlemmar och deltagare.

Människor som lever i fattigdom blir också en förlust för samhället, både genom kostnaderna för de problem det för med sig, och framförallt för den förlust det innebär när människor inte kan utnyttja och bidra med sin fulla potential till det gemensamma samhällsbygget. Fattigdom är ingen naturlag utan resultatet av politiska beslut, eller brist på beslut och handlingskraft.

Fattigdomen har blivit mer synlig

Fattigdomen har blivit mer och mer synlig. Dels genom ett växande antal hemlösa och personer som tigger på gator och offentliga platser, dels genom hur

den visar sig i form av exempelvis ökad trångboddhet eller att man håller för munnen när man pratar för att man inte vill visa sina dåliga tänder och gluggar i tandraden. Behoven har tvingat fram fler och fler akuta stödinsatser från frivilligorganisationer och andra aktörer, exempelvis i form av matdistribution, soppök mm. Det är behov som tidigare i större utsträckning kunde mötas inom ramen för samhällets olika välfärdssystem. **Rättigheter ersätts av ett välgörenhetsberoende.**

Att fattigdom numera upplevs som ett reellt samhällsproblem i befolkningen bekräftas också i den stora Sifo-mätning som gjordes 2017 där 45% av ett representativt urval av Sveriges befolkning anser att fattigdom är ett ganska eller mycket stort samhällsproblem i Sverige idag.

Bland orsakerna till fattigdom återfinns vi en otillräcklig och uppsplittrad arbetsmarknad med fler och fler deltids- och tillfällighetsanställningar samt låga grundersättningsnivåer för sjuka, arbetslösa och asylsökande. Fattigdomen är också en konsekvens av den ökande ojämlikheten och segregationen i samhället. Vi ser hur segregationen breder ut sig inom boende, i skolan, i arbetslivet. Segregationen och den ekonomiska ojämlikheten försvårar integrationen och därmed möjligheterna att ta sig ur fattigdom.

4. Upplevelser av fattigdomsproblem och dess konsekvenser

I våra möten med människor, och i den dialogprocess vi genomför varje år för att ge människor med egna erfarenheter av fattigdom och social utestängning möjlighet att själva lyfta problem och föreslå lösningar, är det vissa problem som återkommer och med stor spridning. Exempel på dessa är:

- a. Att hamna mellan stolar – byråkrati och motstridiga regelverk
- b. Svårt att nå socialtjänst och samhällsservice
- c. För låga ersättnings- och bidragsnivåer särskilt vid långvariga ekonomiska stödinsatser
- d. Brist på bostad och därmed svårigheter till rehabilitering och arbetssökande
- e. Bristen på arbete, tillräcklig arbetstid och möjligheter till anpassade uppgifter
- f. Den växande psykiska ohälsan
- g. Svårigheterna och utsattheten i att leva som asylsökande och migrant
- h. Konsekvenser av covid-19-pandemin

a. Att hamna mellan stolar – byråkrati och motstridiga regelverk

Välfärdssystemet skyddar inte alla, många hamnar mellan stolarna. Ett växande problem är de som hamnar mellan de olika välfärdssystemens stöd p.g.a.

motstridiga regler, okunnighet hos den enskilde eller hos personalen hos myndigheter etc. Det är ett av de vanligaste problemen som människor i utsatthet tar upp i kontakten med våra organisationer inom EAPN. Den som exempelvis blir av med sjukpenning och behöver ansöka om försörjningsstöd måste visa kontoutdrag för flera månader bakåt i tiden. I och med att personen vanligtvis haft något högre inkomst än försörjningsstödsnormen anser socialtjänsten att personen ska ha planerat sin ekonomi och sparat de pengar som denne haft över norm för att använda efter att den blivit av med sjukpenningen. En planering som förutsätter att den enskilde dels känner till den praxis som finns, dels kan förutse när denne inte får förlängd sjukpenning. Detta blir oerhört påfrestande för de allra flesta och det är inte ovanligt att halka efter med räkningar. Det blir därför i ökad utsträckning frivilligorganisationer som får träda in och lämna stöd. I storstäderna, Stockholm och Göteborg, går t.ex. en fjärdedel av Stadsmissionens alla insatser till dem som faller mellan stolarna. Inom våra medlemsorganisationer ökar behovet av våra insatser som stödpersoner och "barfotaadvokater" för att hjälpa våra medlemmar och besökare att komma i kontakt med myndigheter och ansöka om hjälp.

Många hinder på vägen till hjälp

Sverige har ett välfärdssystem, men att kunna ta del av det är inte alltid en självklarhet. För att få ekonomiskt bistånd måste man visa att man inte har några som helst tillgångar och vanligtvis uppvisa kontoutdrag för såväl inkomster som utgifter. Det krävs hårt arbete i form av detaljerade ansökningar med olika underlag som skall lämnas in och den som söker får ofta vänta länge på svar. Det är inte ovanligt att människor drar sig för att söka ekonomiskt stöd då upplevelsen är att själva ansökningsprocessen är för svår och krävande och många gånger upplevs som förnedrande. Nuvarande krav på att först förbruka alla sina tillgångar innan man söker hjälp är ytterligare problem som gör att vägen ur problemsituationen blir svårare och varar längre. Exempel på sådana krav är när man måste sälja sin bostadsrätt utan att kunna få en hyresbostad till rimliga kostnader med konsekvensen att boendet blir både otryggare och dyrare eller kravet att sälja sin bil innebärande att man inte kan söka arbete på längre avstånd eller på tider då kollektivtrafiken inte fungerar. Tillämpningen av dessa krav är dock olika hård i olika kommuner.

Motstridig tillämpning av regelverk

Ett stort problem är att begrepp och villkor tolkas olika från myndighet till myndighet, framförallt socialtjänsten, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Detta gör att många faller mellan stolarna. I bästa fall fångas man upp av socialtjänsten och får försörjningsstöd men för många blir det fritt fall utan något skyddsnät som fångar upp. Ett typiskt problem är att Försäkringskassan anser att man är för frisk för sjukersättning och Arbetsförmedlingen anser att man är för sjuk för att räknas stå till

arbetsmarknadens förfogande och därmed vara berättigad till arbetslöshetsersättning.

I våra verksamheter möter vi många som kämpar med långvarig ohälsa pga exempelvis psykiska problem eller missbruk och därför saknar arbetsförmåga. Försäkringskassan anser trots det att de teoretiskt skulle kunna klara någon form av arbete någonstans och därför nekas de sjukersättning och de får i bästa fall försörjningsstöd. Processen för att få försörjningsstöd upplevs av många som väldigt otrygg och stressande vilket i sin tur motverkar rehabilitering och tillfrisknande. Ibland går det så långt att människor inte orkar mer utan tar livet av sig. Försäkringskassan är också den som har rehabiliteringsansvaret. Om Försäkringskassan inte tar sitt rehabiliteringsansvar, vilket inte är ovanligt när det gäller de som inte är sjukpenningklassade, är det vanligen ingen annan som tar det heller och den enskilde lämnas utan stöd.

b. Svårt att nå socialtjänst och samhällsservice

Många medlemmar och deltagare i våra verksamheter vittnar om problemet att klara av att söka stöd. Kraven på ansökan, bilagor och kunskaper om var, när, hur och till vem ansökan skall ställas är för många oöverstigligena.

”Att göra en ansökan eller att överklaga känns som en omöjlighet att genomföra utan proffs”. ”Orken (hos den enskilde) finns inte för att få ihop sina dokument till alla instanser”

”Brukare får inte det de har rätt till. Det är till och med så att vi i verksamheten lokalt rekommenderar att brukaren ska ha ett eget ”ombud” med sig, så samtalet eller ansökan blir på den enskildes villkor. Ojämligheten i beslut skapar inte likhet inför lagen”.

Ibland är dessutom reglerna mellan olika insatser motstridiga. Istället för att samverka och underlätta för den enskilde gör man tillvaron ännu krångligare.

”För att få ihop min ekonomi behöver jag ansöka från både försörjningsstöd och ersättning från Försäkringskassan. Olika datum och olika regler. Det är jättesvårt att överklaga och det känns som att jag blir felaktigt behandlad. Min överklagan kom bort och jag orkade inte ta tag i att skriva en ny.”

Resultatet av detta är inte bara att man går miste om stöd utan också att situationen kan förvärras allvarligt med vräkning och självmord som de yttersta konsekvenserna. Fortfarande finns det stora brister i samarbetet mellan olika myndigheter och deras stöd till den enskilde.

Det är dags att på allvar utgå från ett användarperspektiv när man formulerar instruktioner och rutiner för social och annan samhällsservice till medborgarna. Förändringar behövs utifrån brukarnas förutsättningar. Kraven på den enskilde

måste vara realistiska både vad gäller kunskap, användarkompetens och teknisk utrustning. Myndigheter måste också åläggas ett större ansvar för att informera om vad som gäller, hur man skall göra en korrekt ansökan inkl. bilagor, vad man har rätt till för stöd och vad man skall göra för att få det. Vid behov skall man också kunna få praktiskt stöd att göra ansökan och/eller ha med egna stödpersoner. Framförallt måste också informationen vara målgruppsanpassad, både vad gäller utformning av innehåll och i valet av medium för informationen inklusive informatörer. Vi och andra frivilligorganisationer tvingas lägga mycket tid och andra resurser på att hjälpa till på detta område.

Viktig information når inte fram

Inte minst den pågående pandemin visar att många inte nåts av information för att man inte förstått eller uppfattat att man är berörd. Vi märker detta i möten med exempelvis missbruksgrupper och grupper med begränsade kunskaper i svenska.

”Medlem 1 berättar att hen är sjuk, men att det nog inte är så farligt...ska ju bara ut och handla...

Medlem 2 berättar att hen varit och festat på ”berget”, men det var ju inte så farligt det var ju bara några som var sjuka.

Medlem 3 berättar att hen minsann inte tänker isolera sig (när hen är sjuk). Måste ju ha tag på ”medicinen” (drogen). Har hört om corona men det kan ju inte vara så farligt, samhället är ju inte stängt.”

För att kunna målgruppsanpassa åtgärder och information på rätt sätt behöver man ha tillgång till kunskaper och erfarenheter från dem som faktiskt berörs, nämligen brukarna. I detta arbete är civilsamhället en viktig resurs och bör ges en roll och resurser för att exempelvis genomföra brukarrevisioner (användarutvärdering) och andra typer av erfarenhets- och probleminventering.

Vinnare och förlorare i den digitala omställningen

Ytterligare ett växande problem är den digitala omställningen, eller ”det digitala filtret” som det också kan kallas, som försvårar kontakter och möjligheter till stöd. Digitaliseringen kan innebära många fördelar för dem som har rätt kompetens och utrustning. Men många av dem vi möter saknar rätt kompetens och/eller utrustning och övrig teknik för att kunna tillgodogöra sig fördelarna med den digitala omställningen. Istället blir den ett hinder och en stressfaktor. Att ha tillgång till rätt teknik är inte en engångskostnad utan kräver ständiga investeringar i uppdateringar av kompetens och prestanda så man kan hantera exempelvis de allt mer avancerade appar som behövs för att kunna kommunicera med myndigheter, vård och andra verksamheter. För framtiden krävs mer omfattande konsekvensanalyser av positiva och negativa effekter och att man bättre inkluderar resurssvaga grupperns behov och möjligheter. Det sägs att en kedja bara är så stark som sin svagaste länk. Det gäller i högsta grad för den

digitala omställningen. Bra tekniska förenklingar är bara bra om de kan användas av alla.

c. För låga ersättnings- och bidragsnivåer särskilt vid långvariga ekonomiska stödinsatser

Ett annat problem är att bidragsnivåerna är för låga och inte har höjts i takt med de löneökningar som skett. Framför allt gäller det för dem som lever med långvarigt ekonomiskt bistånd, men det är också ett problem för dem som lever på de lägsta nivåerna för arbetslöshetsersättning och sjukersättning.

Ersättningsnivåerna räcker inte till alla nödvändiga kostnader som boende, kläder mm. Fler och fler är beroende av att andra aktörer går in och stöttar. Exempelvis konstaterar Stadsmissionen att 60% av alla inrapporterade insatser går till människor som lever på långvarigt ekonomiskt bistånd, företrädesvis barnfamiljer. Vi märker även att enkla insatser som att kunna bjuda på mat eller fika har stor betydelse för många.

Vad innebär ekonomiskt bistånd

Vårt yttersta skyddsnät för dem som saknar möjlighet att försörja sig är socialtjänsten och ekonomiskt bistånd. Biståndet är behovsprövat och omgärdat av en mängd regler om vad som krävs i form av ansökan och bevis på att man saknar egna tillgångar och krav på motprestation. Krav som för många är svåra eller omöjliga att leva upp till. Ekonomiskt bistånd är enligt socialtjänstlagen tänkt som ett stöd för den som har tillfälliga ekonomiska problem. För många blir det dock ett ekonomiskt bistånd som man är beroende av under många år. Det *ekonomiska biståndet* består av *försörjningsstöd* och *bistånd till livsföringen i övrigt*. För en utförligare beskrivning se bil 2.

Försörjningsstöd

Försörjningsstödet ska tillgodose hushållets mer regelbundna utgifter per månad och består av två delar, bidrag enligt *riksnormen för levnadskostnader* som anses nödvändiga och som är någorlunda lika för alla och gäller för hela landet, samt skäliga *faktiska kostnader* för fem nödvändiga kostnader som varierar mycket i storlek mellan individer och mellan kommuner, ex vis hyra.

För ensamstående innebär Riksnormen 4 160 kr i bidrag per månad (2019). Ett problem med riksnormen är att listan över vilka poster som ingår inte uppdateras i takt med hur behoven i samhället förändras.

Bistånd till livsföringen i övrigt

Försörjningsstödet täcker inte viktiga behov som uppstår då och då, typ vinterskor och glasögon. Sådana behov måste man med skiftande framgång söka för separat, det som kallas *bistånd till livsföringen i övrigt*. Här ingår också i vissa fall stöd till vård- och behandlingskostnader. En individuell bedömning måste göras av vad som är skäligt för den som söker och det är långt ifrån säkert

att en sådan ansökan bifalles. Ibland försenas dessutom utbetalningar av stöd, vilket skapar ytterligare svårigheter och riskerar att öka den enskildes skuldbörda.

Omfattningen av ekonomiskt bistånd

Andelen invånare med ekonomiskt bistånd varierar mycket mellan olika kommuner beroende på arbetsmarknad, befolkningssammansättning etc. Under 2019 var andelen med bistånd i genomsnitt 3,7 procent. Antalet biståndsmottagare var nära 382 000 fördelade på drygt 202 000 hushåll som fick ekonomiskt bistånd någon gång under 2019 vilket motsvarar ungefär vart tjugonde hushåll i Sverige. Omkring 133 000 var män, 116 000 var kvinnor, och 133 000 barn.

Långvarigt ekonomiskt bistånd

För många innebär de ekonomiska problemen ett mångårigt bidragsberoende som i sig skapar problem, eftersom bidragsnivåerna är anpassade till att vara ett tillfälligt stöd och därför är för låga vid långvarigt ekonomiskt bistånd. Pengarna räcker inte till att återställa sådant som slitits ut när det gäller kläder och annan utrustning. För sådana utgifter hänvisas som tidigare nämnts till att, utan garantier om bifall, ansöka om det som kallas *bistånd till livsföringen i övrigt*. Att hela tiden leva på eller under marginalen skapar både en stor ekonomisk och psykosocial stress och fysisk och psykisk ohälsa.

Socialstyrelsens siffror (2019) visar att 40% av alla vuxna som får ekonomiskt bistånd får det under lång tid, det vill säga i 10 månader eller mer. Av dessa var ungefär hälften kvinnor (ensamstående, sammanboende, med och utan barn). Två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna med långvarigt bistånd var utrikesfödda. Den enskilt vanligaste typen av hushåll med långvarigt bistånd är ensamstående män utan barn, det gäller för både inrikes och utrikes födda. Långvarigt ekonomiskt bistånd bland sammanboende hushåll med eller utan barn är också vanligare bland utrikes födda jämfört med inrikes födda. Antalet barn i hushåll med långvarigt bistånd ökade under 2019 med nära 1 300 från dryga 50 000 år 2018.

Många utan stöd

Antalet biståndsmottagare och biståndshushåll minskade år 2019. Det var femte året i följd som antalet biståndshushåll minskade. Statistiken visar dock inte hela sanningen. Bland många frivilligorganisationer är upplevelsen av biståndsbehov snarare den motsatta. Ett stort antal behövande finns inte med bland bidragsmottagarna. Aningen för att man inte passar in i regelsystemet eller att man inte får, vill, vågar eller klarar av att söka stöd. Kraven på den enskilde och olikheterna i bedömningen av arbetsförmåga gör att många ramlar ur socialförsäkringssystemen (sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring) och tvingas leva på ekonomiskt bistånd från socialtjänsten, eller i värsta fall nekas stöd. Många av dessa människor möter istället vi inom frivilligsektorn. Det har i

praktiken utvecklats en vedertagen kultur där man lägger ansvaret på frivilligsektorn men utan att tillföra nödvändiga resurser för arbetet. Konsekvensen blir att man tvingas förlita sig på ”välgörenhet istället för rättigheter”. Uppfattningen att det allmänna socialförsäkringsskyddet skapar trygghet för alla och motverkar ekonomisk utsatthet stämmer inte med den verklighet vi möter.

Många äldre med låga pensioner i Sverige

Pensionärlivet är långt ifrån bekymmersfritt för många, tvärtom andelen ”fattigpensionärer” ökar. Sverige har en högre andel pensionärer som lever i relativ fattigdom jämfört med övriga Norden och EU generellt. Drygt 15 procent eller 309 000 pensionärer lever i relativ fattigdom”, enligt statistik från Eurostat för 2019. Vilket innebär en inkomst efter skatt under gränsen för risk för fattigdom dvs 12 248 kr per månad inklusive eventuellt bostadstillägg.

En tung utgiftspost för många är boendekostnaderna och möjligheten till bostadstillägg är betydelsefull för många för att åtminstone hjälpligt klara ekonomin. Ett särskilt problem för många är de ibland flera månader långa handläggningstiderna vid ansökan om bostadstillägg. Pensionsmyndigheten har tidigare konstaterat i en rapport att om alla pensionärer med bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd skulle få maxbeloppet för dessa förmåner skulle andelen i relativ fattigdom i gruppen över 65 år skulle kunna minska med en fjärdedel. Om alla som skulle kunna få bostadsbidrag sökte skulle andelen fattiga minska ytterligare.

d. Brist på bostad och därmed svårigheter till rehabilitering och arbetssökande

I Sverige råder en omfattande brist på bostäder för människor med låga inkomster eller som av andra anledningar, såsom arbetslöshet, sociala och psykiska problem, inte är attraktiva på bostadsmarknaden. Bristen på lämpliga bostäder till rimliga kostnader förstärker utsattheten och försvårar ytterligare möjligheterna att ta sig ur fattigdomsfällan. Bristen på bostad är inte bara ett hinder för en anständig bostadsstandard utan ofta också en effektiv broms för att komma in på arbetsmarknaden, klara rehabilitering vid missbruk och hantera psykisk ohälsa.

Hemlöshet - en realitet men svårt att mäta:

Hemlöshet är ett omfattande samhällsproblem i Sverige, liksom i många andra länder. Hemlösheten i Sverige har ökat sedan den första nationella kartläggningen genomfördes 1993 och i dag har vi en högre andel hemlösa jämfört med våra nordiska grannländer, mer än dubbelt så många hemlösa per tusen invånare som vårt grannland Norge.

Det finns olika former av hemlöshet i hela Sverige. Enligt Socialstyrelsens kartläggning från 2017 lever 33 250 människor i hemlöshet i Sverige. Siffran är troligen en grov underskattning eftersom många kommuner inte deltog i kartläggningen, och eftersom man bara räknade vuxna personer som var kända av socialtjänst, sjukvården eller ideella organisationer. Dessutom uteslöts grupper såsom papperslösa, asylsökande och utsatta EU-migranter. Detta innebär att många som faktiskt bor utomhus eller tillfälligt i både undermåliga och osäkra boendeformer inte räknades in.

Olika situationer av hemlöshet

I kartläggningen mättes olika situationer av hemlöshet dvs; **akut hemlöshet, personer som saknar boende efter institutionsvistelse, personer som bor inom den sekundära bostadsmarknaden och personer som bor kortsiktigt hos familj, släkt eller andra privatpersoner.**

En tendens är att allt fler hemlösa inte har några andra problem än att de saknar en egen bostad. Det brukar kallas för strukturell hemlöshet. En annan är att andelen kvinnor samt andelen personer med utländsk bakgrund ökar. Antalet barn som berörs av hemlöshet växer också.

I akut hemlöshet, det vill säga att leva på gatan eller på vandrarhem, i husvagn/tält och dylikt, uppskattades 5 935 personer leva. Det är både fler personer totalt och fler som är föräldrar till barn under 18 år i akut hemlöshet, jämfört med föregående mätning.

Antalet personer som är hemlösa i den mening att de inte äger sin bostad eller har ett förstahandskontrakt på en hyresrätt är ännu fler. I och med att bostadsmarknaden är så pass ansträngd som den är finns det möjlighet för hyresvärdar att ställa högre krav på hyresgästen och de som har låg och osäker inkomst hamnar lätt utanför. Särskilt svårt blir det för de som fått en betalningsanmärkning och har skulder hos Kronofogden. Det görs i regel alltid en kreditupplysning.

Antalet vräkningar ökar

Under 2019 verkställdes totalt 2 355 vräkningar i landet, vilket är en ökning med 16 procent jämfört med 2018. Den vanligaste orsaken till vräkningar är obetalda hyror.

Aktuella siffror visar att antalet barnfamiljer som vräkts från sin bostad också ökar. Detta trots att regeringen redan 2008 införde en nollvision när det gäller vräkning av barnfamiljer. Sammanlagt 1 662 barn riskerade att bli eller var direkt berörda av en genomförd avhysning under 2019. Enligt Kronofogden (2019) genomförs 84 procent av de vräkningar som berör barn på grund av hyresskulder. I knappt 39 procent av fallen sker vräkningen för hyresskulder som är lägre än 10 000 kronor. Den genomsnittliga hyresskulden är 24 500 kronor.

Definition av orsaker påverkar val av insats

Hur vi definierar hemlöshet får konsekvenser för vilka grupper som inkluderas respektive exkluderas, både i kartläggningar och när det gäller insatser mot hemlöshet. Definitioner hänger också ihop med hur vi ser på hemlöshet som problem; som ett individuellt orsakat problem, ett strukturellt problem eller samspel av riskfaktorer på olika nivåer – strukturell, institutionell, relationell och individuell nivå.

Orsakerna kan se olika ut för olika grupper av hemlösa, där riskfaktorer på olika nivåer kan vara mer avgörande än andra. Oavsett orsakerna bakom kan hemlösheten motverkas genom aktiva insatser på strukturell nivå såväl som på individnivå.

Exempel på lyckade insatser

Många av våra medlemmar och deltagare kan vittna om att bostadsfrågan är deras största problem. Stöd vid hemlöshet är ofta strängt villkorat och med en konstant stress att inte kunna leva upp till kraven. Misslyckas man med att leva upp till kraven hamnar man längst ner och får börja om med att kvalificera sig. Ett ytterligare misslyckande innebär också ökad psykisk belastning. En trygg bostad är en grundförutsättning för att kunna hantera övriga problem. En egen bostad är en grundläggande mänsklig rättighet och en förutsättning för social integration. Detta måste vara en viktig utgångspunkt vid val av insatser. Exempelvis visar forskningen att resultaten av tillfälliga och villkorade boenden som man gradvis kvalificerar sig till som med den kommunala skivboendetrappan – är betydligt sämre än för mer permanenta och trygga boendeformer såsom ”Bostad först”. Detta är ett arbetssätt som innebär att personen först får en egen lägenhet och därefter stöd och hjälp med boendet och andra behov.

Uppföljningar visar att ”Bostad först” i större grad än andra boendeinsatser löser enskildas hemlöshet exempelvis för personer med missbruk och psykisk sjukdom. Ofta har det gällt personer med mångårig hemlöshet bakom sig. De allra flesta bor kvar i sina bostäder efter flera år, och många studier visar också att de boendes livskvalitet och sociala integration förbättras. ”Bostad först” är också enligt flera olika studier en kostnadseffektiv metod. Det är därför beklagligt att endast en femtedel av landets kommuner kan erbjuda modellen ”Bostad först”.

Ett annat positivt exempel är Malmö där man ställer krav på fastighetsägarna. De som vill bygga på kommunens mark måste förbinda sig att förmedla minst en viss andel lägenheter till socialt utsatta. Dessa krav från kommunen uppfattas också, enligt uppgift, bland flera byggherrar som helt rimliga.

Bristen på bostäder har många konsekvenser

För unga och för låg- och medelinkomsttagare är bostadsbristen och de höga boendekostnaderna ett stort problem. Bristen på hyresbostäder har tvingat många att skuldsätta sig kraftigt för att köpa en bostad. Hushållens överskuldssättning är

nu inte bara ett problem för individen utan hotar hela samhällets stabilitet och riskerar att bli en svår fattigdomsfälla på sikt.

Bristen på bostäder är också ett hot mot etableringen och rörligheten på arbetsmarknaden och även möjligheten att flytta för att hitta arbete och en bättre försörjning. Särskilt svårt är det för de som är nya på bostadsmarknaden. De tvingas vanligtvis acceptera boenden med mycket höga hyror trots att de kanske ofta har låga inkomster.

Ett växande problem är också utvecklingen mot spekulatöns ekonomi på bostadsmarknaden och den successiva utvecklingen av bruksvärdesprincipen för hyressättning. Stora bostadsbestånd köps upp av riskkapitalister och andra som medvetet låter bostäder stå utan adekvat underhåll i spekulatöns syfte eller gör för hyresgästen onödigt kostsamma renoveringar, vilket i förlängningen tvingar många från sina bostäder.

Boende är fortfarande en av grundbultarna när det gäller möjligheten till ett värdigt liv, integration och rehabilitering. Det behövs både rätt till bostad och rätt till bostad anpassat till den enskildes behov och förutsättningar i form av olika typer av stöd och serviceboende.

e. Bristen på arbete, tillräcklig arbetstid och möjligheter till anpassning

Möjligheten till arbete är både en väg till försörjning och till oberoende men också en möjlighet till social gemenskap och självkänsla. Rätten till arbete är dock ingen självklarhet. Allt fler står utanför arbetsmarknaden. Bland arbetslösa svenskar har ungefär hälften, oavsett ålderskategori, en disponibel inkomst under fattigdomsgränsen. Fattigdomen blir i sig ett hinder för att få arbete. Många av våra deltagare kan vittna om hur bostadsadressen avgör hur man bemöts och tas emot. Kommer du från ett resurssvagt område blir du ofta själv betraktad som resurssvagt och därmed mindre attraktiv på arbetsmarknaden.

Personer som trots arbete lever i fattigdom – Working poor

Att ha ett arbete är inte heller en garanti för att kunna försörja sig. Tillfälliga anställningar, deltidsanställningar och andra former av otrygga arbeten ökar. Antalet personer på arbetsmarknaden som inte har möjlighet till fast heltidsarbete ökar. En företeelse som blir allt vanligare på arbetsmarknaden är s.k. hyvling. Det innebär att arbetsgivaren ensidigt sänker arbetstiden, och därmed lönen för den anställde som inte har några möjligheter att motsätta sig detta. Otryggheten i att inte veta när och hur man får arbeta och därmed inte kunna förutse sina inkomster skapar stora problem och ekonomiska svårigheter. Det gäller också i förhållande till de övriga trygghetssystemen som bland annat arbetslöshetsförsäkring och försörjningsstöd.

I Sverige lever 7,8 procent av dem som arbetar i ett hushåll med en inkomst i relativ fattigdom. I Sverige är det vanligare att yngre, ensamstående med barn samt utrikes födda har en låg inkomst trots att de arbetar. I siffrorna ingår inte alla de som arbetar så kallat svart och erhåller lönen i kontanter. De är antagligen 10 000-tals.

Många av de arbetsmarknadspolitiska förslag som förs fram, framförallt från de borgerliga partierna, riskerar öka andelen arbetande fattiga genom bl.a. krav på lägre ingångslöner, försvagad anställningstrygghet m.m.

Ett annat problem är svårigheten att få anpassade arbetsuppgifter efter förmåga. Många vi möter vittnar om svårigheten att få arbete utifrån sina individuella förutsättningar. Utan arbete försvåras utveckling och rehabilitering och de ekonomiska svårigheterna består. En grundläggande målsättning måste vara att alla ska kunna beredas arbete där de kan arbeta 100 procent av sin förmåga.

f. Den växande psykiska ohälsan förstärker fattigdomen

Den psykisk ohälsan ökar kraftigt i hela samhället och särskilt bland utsatta grupper. Hanteringen av detta är en av samhällets stora utmaningar. Den psykiska ohälsan är både en allvarlig utslagningsmekanism och ett hinder för att ta sig ur fattigdom och socialt utanförskap. För många innebär det ett mångårigt bidragsberoende och ofta på låga nivåer. När man har svårare psykiska problem kan det vara så att man inte orkar söka de bidrag eller behandlingar man behöver och har rätt till. Därigenom riskerar man att ohälsan och ekonomiska problem ökar ytterligare. Många av våra organisationer spelar en viktig roll som tillflyktsort och stöd för de som inte når fram tillräckligt i vården.

g. Svårigheterna och utsattheten att leva som asylsökande och migrant

Ett problem som sällan belyses är situationen för de asylsökande och de tuffa ekonomiska villkoren de lever under. En låg daglig inkomst som inte täcker grundläggande behov gör att asylsökande lever under både psykisk och ekonomisk press. En press som läggs ovanpå de övriga trauman man ofta bär med sig från sin flykt och de förhållanden som tvingande en att lämna sitt land. Den pågående pandemin har ytterligare försvårat för denna redan utsatta grupp.

Asylsökandes inkomst

Det bidrag man får till sitt uppehälle som asylsökande är t o m lägre än det man får om man har försörjningsstöd. Inkomsten är beroende av om hen befinner sig på en flyktinganläggning där maten är inkluderad eller om hen bor någonstans där maten inte är inkluderad. Ersättningen är, om maten inte är inkluderad, 71 kr per dag för ensamstående vuxna. Detta blir för en månad, 30 dagar, 2 130 kr.

Den inkomst som asylsökande får ska täcka kostnader för kläder, skor, vård, medicin, tandvård, personlig hygien, fritidsaktiviteter och liknande. Om man bor utanför en flyktinganläggning ska 71 kr per dag också täcka kostnader för boende.

Jämförelse med ekonomiska bistånd – riksnorm för försörjningsstöd:

Försörjningsstödet ses ofta som den svenska minimiinkomsten, men också som gränsen för absolut fattigdom. Riksnormen är beräknad för att täcka nödvändiga utgifter, såsom mat, personlig hygien, kläder, skor, fritidsaktiviteter, försäkringar, konsumtionsvaror, tidningar, telefon och TV. Beloppet är 4 160 kr/månad (2020) för en ensamstående.

För asylsökande gäller alltså ett bidrag som är ungefär hälften, 2 030 kr mindre än det bidrag som motsvarar svensk minimiinkomst och gränsen för absolut fattigdom och detta får man ibland leva på under flera år.

h. Konsekvenser av covid-19-pandemin

Generellt kan sägas att alla i samhället har drabbats på ett eller annat sätt: medicinskt, psykologisk, ekonomiskt, socialt, etc. Som alltid är det de som är svagast, i mest utsatt situation, som drabbas hårdast. Informationen når inte fram, stödinsatser försenas eller upphör. Frivilligorganisationer får rycka ut med akut hjälp, matkassar etc. Vi möter även för oss nya personer och grupper som aldrig har behövt be civilsamhället om stöd innan. Våra organisationer har också i ökad utsträckning fått hjälpa till för att den enskilde skall nå fram till och klara av att söka det stöd man har rätt till från olika myndigheter, socialtjänst mm. Den totala omfattningen av covid-19-pandemin går ännu inte att överblicka. Men vi vet redan att fattigdomen och den psykiska ohälsan ökar och att det behövs medvetna strategier för att bromsa den negativa utvecklingen så mycket det går.

Övergripande strategi

Den svenska covid-19-strategin har varit inriktat på riktlinjer och rekommendationer istället för förbud. Fokus har varit att hitta strategier och tajming av åtgärder som är långsiktigt hållbara och som kan ha medborgarnas stöd över tid eftersom detta kommer att hålla på länge. Vad som är rätt eller fel strategi går inte att bedöma fullt ut i nuläget. Men vi kan konstatera att denna strategi inledningsvis har haft stor förankring i samhället. Den har också, hittills, lyckats dämpa många av de privatekonomiska konsekvenserna men smittspridningen och dödligheten är hög i nuläget. Det är fortsättningsvis av central betydelse att man lyckas förklara och förankra strategin för att kunna uppnå positiva resultat och respekt för de regler och riktlinjer som gäller.

Ekonomiska problem

De samhällsekonomiska konsekvenserna är enorma. Arbetslösheten ökar kraftigt och många har drabbats väldigt hårt ekonomiskt, speciellt de grupper som av olika anledningar stått utanför rätten till arbetslöshetsersättning och sjukersättning, vilket också inkluderar egenföretagare. Regeringen har gjort många insatser för att ändra regelverk, så att fler ska omfattas av samhällets trygghetssystem under rådande kris. I stor utsträckning fungerar de sociala trygghetssystemen ännu relativt väl för att ge ekonomiskt stöd till de som är berättigade till de generella förmånerna vid arbetslöshet och sjukdom.

Svårigheterna är större för dem som är beroende av individuella, behovsprövade ersättningar, bl.a. beroende på längre handläggningstider och svårigheter att nå handläggare. Dessa problem kommer att växa i takt med att fler och fler förbrukat sina egna ekonomiska reserver och tvingas söka hjälp.

Drygt två av tio uppger att de har fått sämre privatekonomi efter coronabrottet. Ungefär lika många räknar med en försämring det kommande halvåret, enligt en undersökning från Kronofogden. Värst drabbade är arbetslösa, egenföretagare och ensamstående föräldrar. För att möta problemen har regeringen bland annat tillfälligt höjt ersättningsnivåerna när det gäller sjuk- och arbetslöshetsersättning. Pandemin har genom att den drabbat så många, och så väletablerade grupper, på ett tydligt sätt visat för politiker och allmänhet att många ersättningsnivåer är alldeles för låga. Det är beklagligt att det ska behövas en pandemi för detta. Det är viktigt att behålla de tillfälliga höjningar som gjorts för att undvika att fattigdomen fördjupas.

Ökande psykisk ohälsa

Effekterna av den pågående pandemin på den psykiska hälsan är påtagliga för många. I pandemins spår ökar ensamhet, isolering och psykisk ohälsa vilket kan leda till utsatthet, arbetslöshet och ekonomiska svårigheter och ökad självmordsrisk. Förekomsten av våld i hemmet ökar. Barns och ungdomars situation försvåras, psykosocialt och utbildningsmässigt. En särskild svårighet är möjligheterna till vård och stöd under pandemin. Många vård- och stödresurser har stängts eller begränsats, framför allt när det gäller möjligheten till personliga möten. Detta kan leda till större psykisk ohälsa och ekonomiska problem. Svårigheterna att i covid-19-pandemins fotspår nå kontakt med sjukvård och socialtjänst blir extra kännbara i denna grupp.

Många stödfunktioner och vårdresurser stängda eller svårare att nå

Många klienter är i riskgrupper och vågar därför inte personligt söka kontakt med socialtjänsten vilket försvårar deras möjligheter till stöd. Många verksamheter är stängda och lämnar individer utan stöd för att klara tillvaron eller att komma vidare och förbättra sin situation. Detta bidrar till att de psykiska problemen ökar. Detta ökar ytterligare trycket på frivilligorganisationernas verksamhet.

Också inom sjukvården har mycket av vården pausats tills vidare för att kunna prioritera resurserna till att bekämpa covid-19-pandemin. Även om det finns stor förståelse för prioriteringarna skapar det mycket lidande för dem som exempelvis går och väntar operation och behandlingar.

Den pågående pandemin har forcerat digitaliseringen av samhällsservice och kommunikation utan tillräcklig hänsyn till hur det drabbar de som av olika skäl t ex ekonomiska, teknisk och språklig kompetens och funktionsvariationer har svårt att använda tekniken. Många far illa av bristen på fysiska möten, både för att man inte klarar av att formulera sig och ansöka om samhällstjänster digitalt och för att man behöver träffa och prata med människor. Det personliga mötet är inte minst viktigt i en stöd- och behandlingssituation. Det är därför viktigt att säkerställa att utvecklingen tar hänsyn till dessa behov. Pandemin har tydligt visat att digitaliseringen många gånger inte är tillräckligt genomtänkt utan skapar stora klyftor och problem. Exempelvis knöt man på sina ställen möjligheterna till att boka covidtester till användandet av avancerade appar som krävde tillgång till smartphone med hög prestanda. Dessutom krävdes tillgång till mobilt bank-ID för legitimation. Härigenom ställdes många utanför möjligheten till testning.

Viktiga krav

Viktiga krav som framkommit bland dem vi möter är att begränsa digitaliseringen vid kontakter med myndigheter som ansvarar för olika sociala insatser. Situationen under pandemin måste ses som ett undantag. Rutiner som upprättats får inte permanentas om de inte bygger på brukarnas uttalade önskemål. Resurser till fysiska möten och uppsökande verksamhet måste säkerställas. Det är avgörande för framgång vid insatser mot exempelvis hemlöshet och beroendeproblematik. Men det är också viktigt att respektera dem som upplever mer trygghet och andra fördelar med att slippa vara fysiskt närvarande.

Äldre personer på äldreboenden mest drabbade

Äldre personer på äldreboenden är de som har drabbats hårdast av smittan, med förskräckande många dödsfall som resultat. Dåliga personal- och hygienrutiner, bristande skyddsutrustning och diskutabla direktiv för prioritering av vårdresurser för äldre som smittats är en bidragande orsak. Problemen bottenar i faktorer som delvis funnits sen tidigare och är inte enbart kopplade till strategin för att motverka spridningen av coronaviruset.

Asylsökande och flyktingars situation försvåras

Till de grupper som drabbats extra hårt av pandemin hör asylsökande, nyanlända och papperslösa. Av dem har många drabbats av längre handläggningstider och svårigheter att få uppehållstillstånd. Många som fick uppehållstillstånd i Sverige genom gymnasielagen har mycket svårare att hitta jobb på grund av covid-19-pandemin. För att få permanent uppehållstillstånd var regeln att man ha en fast

heltidsanställning inom 6 månader, annars förlorar man sitt uppehållstillstånd. Det har nu tillfälligt förlängts för denna grupp. Psykisk ohälsa, otrygghet och försörjningsproblem ökar, och möjligheterna till en bra etablering i Sverige försvåras.

Därtill så är asylprocessens moment försvårade av covid-19 då information som normalt sett ges i möten med tolk närvarande till viss del gått över till skriftlig kommunikation (på svenska) utan möjlighet till dialog och förtydligande om eller förklaring till beslut/delbesluts innehåll.

Kris kan också ge möjligheter

I coronakrisens spår sker även en del som är positivt och förhoppningsvis kan mycket av detta bli bestående efter krisen. Mycket har handlat om nya sätt att arbeta, handla och umgås som minskar risken för smitta, men även innebär vinster för miljön och den enskilde i form av minskad stress och ökad flexibilitet.

Till de positiva effekterna hör att en del personer i utsatt situation har fått ökat stöd; exempelvis har många hemlösa fått ökade möjligheter till någon form av boende/härbärge för att minska smittspridningen. Det innebär i sin tur positiva effekter för individerna med en tryggare livssituation, minskad utsatthet och risk för övergrepp, samt möjlighet till minskat missbruk. Tyvärr har även motsatsen förekommit, att boenden och verksamheter stängts av smittskyddsskäl. Möjligheten till digitala kontakter istället för personliga besök hos myndigheter mfl upplevs både positivt och negativt beroende på person och situation.

Den dominerande uppfattningen att den enskilde skall förhindras att vara sjuka och arbetslösa genom låga ersättningar har förändrats. Istället har ersättningsnivåerna för arbetslöshetsersättning höjts och fler kan få ersättning. Möjligheterna till sjukledighet har också utökats. Dessa tillfälliga förbättringar behöver bli bestående.

Arbetet för att minska smittspridning genom god hygien, noggrann handtvätt och fysiskt avstånd har inte bara minskat smittan av covid-19 utan även andra sjukdomar som säsongsinfluensa, vinterkräksjuka m.m.

Avslutningsvis

Hela omfattningen av de tragedier, problem och svårigheter som covid-19-pandemin leder till vet vi ännu inte. Det är därför viktigt att fortlöpande kartlägga och analysera det som sker: vilka drabbas, vilka åtgärder fungerar och vilka fungerar dåligt. Det är också viktigt att man i den kartläggningen och analysen inkluderar civilsamhället, så att den verklighet frivilligorganisationerna möter också blir synlig. Deras perspektiv och kunskaper från marken är omistliga.

5. Andra områden som påverkar fattigdomen

Fattigdomens orsaker och konsekvenser är mångskiftande, men också ofta är sammanlänkade och påverkar varandra. Nedan ytterligare två områden som direkt och indirekt påverkar fattigdom.

Sjuk-och tandvård

I dagens system gäller olika regelverk för subventioner av sjukvård och tandvård vilket är märkligt eftersom det hänger ihop och ömsesidigt påverkar hälsan, såväl fysiskt som psykiskt, hos den enskilde. Tandstatusen har också stor betydelse socialt och i arbetslivet. Saknar du tänder saknar du också möjlighet att framgångsrikt hävda dig som arbetssökande. Utan möjlighet att visa tänderna i ett leende är du inte anställningsbar på många ställen.

Rätten till god tandhälsa måste gälla för alla oavsett ekonomi

Det är inte acceptabelt att man inte kan få ekonomiskt bistånd för att kunna behålla alla sina tänder. Därför måste det långsiktiga målet vara att bidrag till tandvård ingår högkostnadsskyddet för sjukvård. Fram till dess måste stödet till tandvård kraftigt förbättras.

Rätten till finansiella tjänster, -finansiell inkludering

En fråga av växande betydelse för kampen mot fattigdom är "Rätten till finansiella tjänster" och "Finansiell inkludering". Det handlar det om allas rätt till tillgång till finansiella tjänster vilket numera är en förutsättning för att kunna fungera i samhället, ekonomiskt och på annat, bland annat i den digitala omställning som pågår.

Finansiell inkludering framstår mer och mer som en viktig förutsättning för att bekämpa fattigdom. I korthet innebär finansiell inkludering att människor och företag har tillgång till viktiga finansiella produkter, tjänster och data, såsom transaktioner, kreditkort, betalningar, sparande och försäkringar, och att dessa levereras på ett hållbart sätt. I de finansiella tjänsterna ingår också möjligheterna att kunna legitimera sig digitalt. Digital legitimation blir i ökad utsträckning en förutsättning för att tillgång till det mesta av samhällsservice och tjänster såväl som vårdkontakter.

Finansiell exkludering innebär motsatsen – man saknar tillgång till traditionella finansiella produkter, som möjlighet till lån, konton och så vidare. Att stå utanför möjligheten till bankkonton och kontokort är förödande i ett land som Sverige där utvecklingen bort från kontanter är bland de snabbaste i världen. Denna process har accelererat i covid-19-pandemins spår. I förlängningen betyder detta att människor som lever i finansiell exkludering har mindre möjlighet till självhjälp för att resa sig ur fattigdom. Exempelvis kan nämnas svårigheterna att ta ett litet lån (sk mikrolån) för att starta inkomstgenererande aktiviteter och på så sätt bli bidragsberoende.

Vi ser initiativ på detta område främst i utvecklingsländer men behoven finns även i länder som Sverige. I Sverige lever en stor del av befolkningen under samma premisser, det vill säga de är finansiellt exkluderade och vi behöver utveckla system för att nå ut även här. Inriktningen mot finansiell inkludering ingår dessutom i de flesta av FN:s mål för hållbar utveckling. Sättet att leverera tjänster måste förändras. Nya affärsmodeller måste utvecklas där småskaliga verksamheter och tjänsteproduktion arbetar sida vid sida med finansiell kompetens och digitala leverantörer. Utmaningen för bankerna ligger i att vara mer inkluderande.

Rätten till finansiella tjänster och finansiell inkludering måste kunna garanteras hela befolkningen.

6. Åtgärder för att bekämpa fattigdom

Vi kan inte längre blunda för det faktum att fattigdomen växer i Sverige. Det är inte bara en fråga om siffror i statistiken utan det handlar om människor, förskräckande många människor, vars livsvillkor är ohållbara. Samhället, myndigheter och politiker måste se verkligheten, dvs att skyddsneten inte håller fullt ut. Ett problem är den låga graden av organisering bland fattiga och utsatta grupper, vilket försvårar utformning av åtgärder och gör att trycket på förbättringar inte blir så starkt. Utvecklingen mot ökat brukarinflytande är ett viktigt steg i rätt riktning. Viktigt är också resurser till frivilligorganisationernas stödande och opinionsbildande arbete.

Det behövs en tydlig strategi för att bekämpa fattigdom

En komplikation när det gäller fattigdomsproblematiken i Sverige är, som visats ovan, att det finns en förvirring i den allmänna debatten om vilka begrepp som skall användas och hur fattigdomen skall mätas. Fattigdomsproblematiken riskerar att försvinna på grund av förvirringen mellan begreppen. Detta, i kombination med den stora osynliga fattigdomen, gör det svårt att diskutera och upprätta relevanta åtgärdsplaner för att bekämpa fattigdomen. Detta är också en av anledningarna till att Sverige saknar konkreta mål och indikationer för hur fattigdomsbekämpning skall mätas. Detta förhållande måste förändras.

EAPN Sverige uppmanar till en bred samhällelig debatt om hur våra välfärdssystem måste rustas för att bekämpa fattigdomen – EAPN Sverige vill se en politik som minskar fattigdomen. EAPN Sverige förslår därför en handlingsplan för att bekämpa fattigdom.

Handlingsplan för att bekämpa fattigdom

- **EAPN Sverige kräver att riksdagen beslutar om en nationell handlingsplan för att bekämpa och minska fattigdomen.**

Den ska innehålla:

- Att man tar fram en relevant definition av fattigdom i Sverige och sätter tydliga mål hur fattigdomen ska bekämpas och hur detta ska mätas.
- Att regeringen gör en heltäckande kartläggning av fattigdomen i Sverige. Regeringen får inte begränsa sig till socialtjänstens statistik utan måste även inkludera dem som inte alltid syns i statistiken, exempelvis: arbetande fattiga, långtidssjuka, barnfamiljer och pensionärer med låga inkomster.
- Att man i denna kartläggning samverkar med det civila samhällets aktörer och tar tillvara deras erfarenheter och kunskaper. Detta inkluderar en direkt dialog med utsatta människor på deras villkor. EAPN har utvecklat en modell för en sådan dialog.
- Att regeringen åtgärdar de nuvarande systemfelen/systembristerna i våra välfärdssystem, samt tar fram strategier som motverkar dessa, bl.a. genom att tydliggöra myndigheternas ansvar för att den enskilde inte hamnar ”mellan stolarna”, utan stöd mellan de olika välfärdssystemen. Att välfärdssystemet utformas på ett sätt som gör att det blir mer förutsägbart, tillgängligt och därigenom tryggare för den som behöver ta del av välfärden.
- Att socialförsäkringssystemets låga ersättningsnivåer för pensioner, ersättning vid sjukdom och arbetslöshet justeras så att de säkerställer möjligheten att leva ett värdigt liv med full delaktighet i samhället. Detta gäller även taket för lönebidrag och andra arbetsmarknadspolitiska bidrag och dagersättningen till flyktingar.
- Att försörjningsstödet (socialbidragets) låga ersättningsnivåer höjs och anpassas till allmänna levnadskostnader och aktuella behov i dagens samhälle. Att stöden utformas så att det bidrar till att stärka den enskilde och dennes möjlighet att leva ett självständigt liv och deltagande i samhällslivet, bl.a. genom att ett tillfälligt stöd skall kunna ges utan krav på att den enskilde först måste bli totalt utblottad.
- Att regeringen säkerställer att insatser som görs för att dämpa effekterna av covid-19-pandemin är inkluderande och inte ytterligare bidrar till att öka klyftor och det sociala och digitala utanförskapet för enskilda och grupper.
- Skyddsåtgärder och begränsningar i samhällsservice och kontaktmöjligheter med anledning av pandemin måste omprövas när förutsättningarna ändras och undanröjas när behov inte längre föreligger. Möjlighet till personliga möten utan krav på teknisk kompetens eller utrustning måste vara huvudprincipen.

- Att förebyggande insatser ges ökade resurser t ex. sociala investeringar i allt från ungdomsgårdar, skola, socialtjänst, bostäder och arbetsmarknadsåtgärder. Dessa verksamheter måste ges resurser att bidra till att kompensera och utjämna brister i den enskildes livssituation.
- Tandvård är inte bara en viktig förutsättning för en god hälsa, fysiskt och psykiskt utan även för social inkludering och möjligheten att få arbete. Bidrag till tandvård måste förstärkas och ingå i den allmänna sjukvårdsförsäkringen.
- Att konsekvenserna av den digitala omställningen utreds och analyseras brett ur ett individ-såväl som samhällsperspektiv. Vad är fördelarna och behoven? Vad är nackdelarna och riskerna? Hur ser kopplingen ut till finansiella tjänster och risken för finansiell exkludering? Särskild uppmärksamhet ägnas de som praktiskt eller ekonomiskt saknar tillgång till digitala tjänster.
- Bostadsgaranti - rätt till bostad. En aktiv bostadspolitik mot fattigdom, segregation och utanförskap. Insatser mot hemlöshet. Bättre möjligheter till anpassat boende. Modellen ”Bostad först” finns som alternativ i alla kommuner.
- Att samhället ska verka för allas rätt till försörjning och delaktighet, genom arbete, stöd eller sysselsättning anpassat till vars och ens förmåga och behov.

November 2020

EAPN Sverige styrelse

Gunvi Haggren, Lena Huss, Inge Fältdt, Karin Johansson, Karolina Johnson, Johannes Jörgensen, Magnus Pålsson, Jimmie Trevett, Karin Asplund, Lennart Halvardsson

Ytterligare information:

Gunvi Haggren, gunvi.h@gmail.com

Karin Johansson, karin@verdandi-nykoping.se

Lena Huss, lenahuss@gmail.com

Medlemmar i EAPN Sverige:

Caritas
Frälsningsarmén
ICSW, International Council of Social Welfare
RFHL, Riksförbundet för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling
RSMH, Riksförbundet för social och mental hälsa
Unizon, (Riksförbund för kvinnojourer och tjejjourer mfl)
Verdandi, Arbetarnas socialpolitiska organisation
ÅSS, Ångestsyndromsällskapet
EAPN-nätverk i Skåne, Örebro (Nätverket för Sociala frågor), Gävleborg och Stockholm

EAPN Sverige är öppet för medlemskap eller associerat medlemskap för organisationer på riksnivå och på regional nivå. Du kan läsa mer på hemsidan:

<https://www.eapn.eu/eapn-sverige-eapn-sweden/>

Mer om EAPN-Europa hittar du på www.eapn.eu

Källor:

EAPN Sveriges medlemsorganisationer:

Caritas, Frälsningsarmén, RFHL, RSMH, Verdandi, ÅSS,
Regionala nätverket i Skåne
Regionala nätverket i Örebro
Regionala nätverket Stockholm
Regionala nätverket i Gävle

EAPN Sverige: Dialogprocess 2020

Eksam i Örebro

Europaportalen

Eurostat, EU:s statistikmyndighet

EU-SILC, EU Statistics on Income and Living Conditions

Forte: Forskning i korthet nr 14 – Hemlöshet

Kronofogden

SCB, Statistiska centralbyrån

SCB: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

Socialstyrelsen

Stadsmissionen

Bilaga 1

Definitioner för fattigdom

Absolut fattigdom - låg inkomststandard - absolut fattigdomsgräns

Socialstyrelsen beräknar absolut fattigdom som en inkomst under normen för socialbidrag från 1985 uppräknad med Konsumentprisindex. Måttet är absolut i bemärkelsen att en person som inte har en viss köpkraft betraktas som fattig oavsett hur många andra som gör det. I Sverige brukar detta även kallas ”**låg inkomststandard**” och används som **absolut fattigdomsgräns**. Måttet beskriver hur väl hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som boende, barnomsorg, lokala resor och så vidare. Gränsen för låg inkomststandard varierar därför mellan olika kommuner. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala för dessa levnadsomkostnader.

Allvarlig materiell fattigdom

Det definieras som att inte ha råd med en viss levnadsstandard, dvs att man inte har råd med minst 4 av nio följande poster;

- kan betala oförutsedda utgifter,
- har råd med en veckas semester per år,
- har råd med en måltid med kött, kyckling eller fisk varannan dag,
- har tillräcklig uppvärmning av bostaden,
- har kapital-varor som tvättmaskin, färg TV, telefon eller bil samt
- kan betala skulder (hypotekslån eller hyra, räkningar, avbetalningsköp eller återbetalning av lån).

Materiell och social fattigdom

Att mäta den materiella levnadsstandarderna är ett trubbigt instrument eftersom många länder har både fattigdom och en omfattande materiell standard. EU har därför utvecklat en ny indikator som kommer att ersätta ”allvarlig materiell fattigdom” och som heter ”materiell och social fattigdom”. Genom att även ta med utgifter som rör socialt umgänge vill man fånga den sociala dimensionen som fattigdom kan medföra. Materiell och social fattigdom innebär att man inte har råd med utgifterna för minst fem av tretton utpekade poster. Det handlar exempelvis om att inte kunna betala för oförutsedda utgifter, inte ha råd med tillräcklig uppvärmning av bostaden eller att inte kunna betala skulder inom utsatt tid. Det handlar också om att inte kunna delta i sociala aktiviteter som kostar pengar, såsom att dela en måltid med släkt och vänner minst en gång i månaden eller kunna lägga pengar på nöjesaktiviteter.

Materiell och social fattigdom mäts genom att undersöka om personer har råd att:

- Betala oförutsedda utgifter
- Ta en veckas semester per år

- Äta en måltid med kött, kyckling eller fisk (eller motsvarande vegetariskt alternativ) varannan dag
- Ha tillräcklig uppvärmning av bostaden
- Ha tillgång till bil
- Betala skulder (hypotekslån eller hyra, räkningar, avbetalningsköp eller återbetalning av lån)
- Ersätta slitna möbler
- Ersätta slitna kläder
- Äga två par skor
- Träffa vänner/släkt för att fika, dricka en öl eller äta middag minst en gång i månaden
- Ägna tid regelbundet till någon fritids- eller nöjesaktivitet
- Varje vecka spendera en mindre summa pengar på sig själv
- Ha tillgång till internet

En person i materiell och social fattigdom har inte råd med minst fem av dessa tretton poster.

Relativ fattigdom - låg ekonomisk standard - risk för fattigdom:

Denna definieras enligt Socialstyrelsen, m.fl. som att ha en inkomst (lön, pension, bidrag etc) under 60 procent av medianinkomsten. Det vill säga den inkomst som ligger i mitten mellan den lägsta och högsta inkomsten. Det kallas även ”**låg ekonomisk standard**”. Inom EU är detta mått detsamma som ”**risk för fattigdom**”. Personer som löper risk för fattigdom antas inte ha tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna leva på en nivå som anses godtagbar i samhället. Det här måttet mäter inte låg levnadsstandard eller fattigdom i sig utan låg inkomst i relation till andra i landet.

Bilaga 2

Vad innebär ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd är enligt socialtjänstlagen egentligen ett tillfälligt stöd för den som har tillfälliga ekonomiska problem. För många blir det dock ett ekonomiskt bistånd som man är beroende av under många år.

Ekonomiskt bistånd består av försörjningsstöd och bistånd till livsföringen i övrigt.

Försörjningsstöd

Försörjningsstödet ska tillgodose hushållets mer regelbundna utgifter per månad och består av två delar, bidrag enligt *riksnormen* och skäliga *faktiska kostnader* för fem poster som ligger utanför riksnormen ex vis hyra.

I *riksnormen* ligger kostnader som är någorlunda lika för alla och gäller för hela landet. Riksnormen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, hygien, barn- och ungdomsförsäkring, förbrukningsvaror samt dagstidning och telefon. För ensamstående innebär det 4 160 kr i bidrag per månad (2019) Försörjningsstödet andra del består av skäliga *faktiska kostnader* för boende, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor, fackförening och a-kassa det vill säga nödvändiga kostnader som varierar mycket i storlek mellan individer och mellan kommuner.

Bistånd till livsföringen i övrigt

Ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt ska tillgodose kostnader för behov som uppstår då och då. Exempel är kostnader för tandvård, glasögon, sjukvård och medicin, umgänge med barn, flyttkostnad och begravning. En individuell bedömning måste göras av vad som är skäligt för den som söker.

Långvarigt ekonomiskt bistånd

För många innebär de ekonomiska problemen ett långvarigt bidragsberoende som i sig skapar problem eftersom bidragsnivåerna är anpassade till att vara ett tillfälligt stöd och därför är för låga vid långvarigt ekonomiskt bistånd. Biståndet räcker inte till nödvändiga investeringar som vinterskor, glasögon. För sådana utgifter hänvisas till att ansöka om *ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt*.

Bilaga 3

Ett axplock försörjningsstödsberättelser från sommaren 2020

En insättning är alltid en inkomst

En person fick bara ut 2500 kronor att betala räkningar och mat för en månad. Orsaken var en skatteåterbäring, som dock gick direkt till Kronofogden, vilket också framgick på utbetalningen, men det var inte försörjningsstöds ansvar att kolla det. En inkomst är en inkomst, oavsett om pengarna inte kan användas av personen. En annan person lämnade in ansökan i god tid, kontrollerade senare över telefon att allt var okej, ändå kom inga pengar på utbetalningsdatum. Skälet var att försörjningsstöd funderade över vem som skulle betala en påminnelseavgift som uppkommit på grund av en tidigare försenad utbetalning från dem. De kom överens om hur man skulle göra, men det kom i alla fall inga pengar och personen fick återigen ta kontakt. Tills slut, den 10 augusti kom pengarna. Den sena utbetalningen ledde till nya påminnelseavgifter och eftersom personen inte haft pengar till mat lånades pengar av vänner, vilket innebär att nästa gång ett bankutdrag ska visas upp, kommer avdrag att göras för de inkomster som syns på utdraget. Att insättningarna var till mat på grund av en mycket försenad utbetalning av försörjningsstöd tas ingen hänsyn till, en insättning är alltid en inkomst.

Sommarvikarier-försenade utbetalningar

Ett återkommande scenario sommartid är att hyra alltid blir försenad på grund av nya vikarier som tar beslut istället för ordinarie handläggare. Det tar längre tid att få beslut, samt att de kräver underlag till tidigare godkända utgifter. Detta medför att beslutet tar längre tid, vilket ofta leder till att hyran blir betald för sent, med risk för vräkning om det fortgår.

Swishinsättning

Vid övergången mellan ersättning från Försäkringskassan och försörjningsstöd, vilket kan ta tid, lånar ofta släkt och vänner ut pengar till hyra och mat, för att man inte ska stå helt utan. Försörjningsstöd kollar kontoutdrag och ser de swishinsättningar eller andra former av insättningar på bankkontot räknas det som en inkomst, vilket leder till ett avslag på ansökan eller att en mindre mängd pengar än man har rätt till betalas ut, trots att det har rört sig om lånade pengar som ska betalas tillbaka.

Umgängeskostnad och vikarieproblem

Vid umgänge med ditt barn som bor hos den andra föräldern uppstår ökade kostnader, som till exempel matkostnader. Dessa kostnader ska styrkas av den andra föräldern eller av en myndighet, vilket inte alltid är möjligt. En risk när det är en vikarie som ska handlägga är att tidigare kännedom om familjerelation/situation missas, vilket kan röra upp en tidigare utredd sakfråga.

Krav på underlag för medlemsavgift

Ett par som söker Försörjningsstöd är medlemmar i samma fackförbund/a-kassa. Vid ordinarie handläggares bedömning godkänns att den ena klienten har dessa avgifter på betalning via autogiro medan den andra betalar via pappersfaktura. När ordinarie handläggare går på semester blir detta ett problem. Vikarierande handläggare krävde att autogiro skulle sägas upp så personen kunde lämna in en pappersfaktura för att styrka kostnaden i samband med ansökan. Klienten påpekade att kostnaden redan borde vara styrkt med kontoutdraget samt att det tidigare inte varit ett problem. Vikarierande handläggare höll inte med och först när en anhörig hörde av sig kring situationen samrådde vikarien med enhetschef. Efter detta kunde ett "undantag" göras. För klienterna medförde hela situationen stor psykisk stress/påfrestning samt tre veckors fördröjning utbetalning från Försörjningsstöd. Hela utbetalningen uteblev på grund av en enskild kostnad som ej ansågs vara styrkt, vilket i förlängningen medfört dröjsmålskostnader och påminnelseavgifter på klienternas övriga räkningar. Vikarien och enhetschefens agerande står i direkt kontrast till andra handläggare på Försörjningsstöd som begär att räkningar ska läggas in på autogiro/e-faktura för att få bort extra kostnader för utskick av pappersfakturer.

Bedömning gällande flytt

En klient går från ensamstående till sambo. Klienten har varit noggrann med att informera sin ordinarie handläggare under hela processen så allting blir rätt och ingen utbetalning blir fördröjd under processen. Ordinarie handläggare går på semester precis i samband med inflyttning. Sommarvikarien som träder in kräver att klienten bekräftar att dennes sambo gjort flyttanmälan hos Skatteverket. Klienten uppger att Skatteverket inte hunnit handlägga det ännu. Vikarien kräver att detta ska styrkas på annat sätt, utan att beskriva vad detta andra sätt kan vara. Detta medförde fördröjd utbetalning och sedan efter många turer fram och tillbaka ett godkänt samboskap. Hade ordinarie handläggare varit på plats hade bedömningen troligen varit annorlunda från början och utbetalningen hade inte blivit fördröjd.

Hyresskuld

Person som levt på underskott över ett år pga avbetalning på hyresskulder söker till slut hjälp de sista månaderna med skulden hos försörjningsstöd. Det rör sig om cirka tre månader till av att annars leva på livsmedelsnorm + ett par hundra kronor per månad. För att förtydliga så har personen sedan ett år tillbaka levt på cirka 2 000 kr/månad utan att dra på sig nya skulder. Under perioden har psykiska ohälsan förstärkts och personen har även ett långvarigt missbruk bakom sig. Frågan utreds av socialsekreteraren som föreslår bifall enligt individuell bedömning med hänvisning främst till den psykiska ohälsan och att kunna börja jobba motiverande till annan inkomst vilket varit en omöjlighet under den starka påfrestning som förelegat. På samråd med sakkunniga avslås begäran utifrån strikta riktlinjer att försörjningsstöd inte tar hänsyn till skulder och attityden att om hen klarat av det så länge så bör hen klara det tre månader till. Man beaktar

inte att personen är i en prioriterad grupp utifrån missbruk och långvarigt levt under ekonomisk skälig levnadsnivå eller de eventuella allvarliga konsekvenserna som kan komma att uppstå om hen helt enkelt inte orkar längre, utan man får invänta eventuell överklagan. Det tog efter detta ytterligare månader innan personen hade ork att komma på möten och ens vilja diskutera en sysselsättning. Det strukturella problemet är tydligt genom dels godtyckliga bedömningar beroende på handläggare/sakkunnig som kan uppstå men också de strikta bedömningar för att minimera just denna godtycklighet, där den socialsekreterare som känner personen inte har rätten att professionellt inom ramarna kunna göra en individuell bedömning.